

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

Maandoverzicht nr. 4 - 1977

(Tijdvak van 1-4-1977 t/m 30-4-1977)

I N H O U D

Nr. 1324.696

	Blz.
CPN-delegatie naar Moskou	1
De CPN in actie	6
Jongeren Kontakt voor Internationale Solidariteit en Uitwisseling	8
"Klein geweld" in Nederland	10
De Nederlandse Volksunie	13
Recente ontwikkelingen in Joegoslavië	15

CPN-DELEGATIE NAAR MOSKOU

Een zware CPN-delegatie heeft in april een bezoek gebracht aan de Sowjet-Unie en daar gesproken over de hoofdproblemen in de wereldpolitieke situatie en in verband daarmee over de betrekkingen tussen de CPN en de CPSU. De besprekingen betekenden de voltooiing van het proces tot normalisering van de betrekkingen tussen de twee partijen, die concludeerden dat het nu de tijd is om de "krachten te coördineren en gebruik te maken van de internationale ontwikkeling, waarin de communistische beweging groeit". Beide partijen hebben zich uitgesproken voor de verdere ontwikkeling van de relaties "op de grondslag van internationalistische gelijkberechtigde en vrijwillige samenwerking in de geest van de grote ideeën van Marx, Engels en Lenin".

De definitieve aanzet tot normalisering van de betrekkingen tussen CPN en CPSU werd in januari 1975 gegeven door het erelid van het partijbestuur, de heer De GROOT, die nog steeds het globale politieke beleid en in het bijzonder de internationale opstelling van de CPN bepaalt. In een in het partijdagblad "De Waarheid" gepubliceerde rede, gehouden op een zitting van het partijbestuur op 11/12 januari 1975, was hij tot de conclusie gekomen dat in het algemeen de belangen van de CPN samenvielen met die van de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen en dat een nieuwe tijd was aangebroken.

Een viertal ontwikkelingen maakte het de CPN-leiding destijds mogelijk de partij vanuit haar internationale isolement te leiden naar een heroriëntatie op de internationale communistische beweging. Van groot belang was allereerst de toen aanstaande bekroning van de Sowjet-buitenlandse politiek op de Europese Veiligheidsconferentie in Helsinki. Daarnaast speelde de dreigende expansie van de atoombewapening een aanzienlijke rol. Voorts was ook de afloop van het Vietnamese drama en de onafhankelijke opstelling van de Vietnamese CP van grote betekenis. Doorslaggevend voor de heroriëntatie op dat moment was evenwel de in CPN-ogen gewijzigde CPSU-benadering van de autonomie van communistische partijen tijdens de langdurige voorbereiding van de pan-Europese partijenconferentie in juni 1976 te Berlijn.

Al in maart 1975 nodigde de CPN een vertegenwoordiging van het Centrale Comité (CC) van de CPSU uit voor informele besprekingen, die eind mei 1975 plaatsvonden. Hoofdonderwerp van gesprek vormde de mogelijke verbetering van de verhouding tussen CPN en CPSU.

Na een reeks informele gesprekken tussen CPN-leiders en Sowjet-russische ambassadefunctionarissen en de tamelijk onverwachte deelname van de CPN aan voornoemde pan-Europese conferentie moest een bezoek van een officiële CPN-delegatie aan de Sowjet-Unie de laatste beletselen voor herstel van de partijbetrekkingen wegnemen. Lastige hinderpalen waren en zijn er overigens nog voldoende, zoals een in 1972 gepubliceerd artikel van de Sowjet-historici SJ en DI, waarin een felle aanval werd gelanceerd op de CPN en met name op oud-partij-voorzitter De GROOT. Daarnaast kwam natuurlijk ook de positie van de pro-Russische communisten en de door dezen ontvangen steun vanuit Oost-Europa in het geding. Zowel tijdens informele contacten als tijdens het overleg dat daags voor de aanvang van de pan-Europese conferentie plaatsvond, eiste de CPN dat een einde wordt gemaakt aan deze steunverlening, die zij ervaart als inmenging in haar interne aangelegenheden.

De CPN-delegatie, die van 18 tot 27 april 1977 de Sowjet-Unie bezocht, bestond uit vier personen: het erelid van het partijbestuur De GROOT, partijvoorzitter HOEKSTRA en twee leden van het dagelijkse bestuur, de heren HO en SCHREUDERS. Van hen was de heer De GROOT al eerder - op 2 april - in gezelschap van enkele familieleden naar de SU vertrokken. Tot aan de komst van de andere delegatielieden heeft hij deelgenomen aan besprekingen met Sowjet-historici over de geschiedschrijving van de Tweede Wereldoorlog, met name voor wat betreft de beschrijving van het Nederlandse volksverzet. Gesprekken over de relatie tussen de CPN en de CPSU zou hij in dat stadium vermeden hebben met het excuus daartoe niet bevoegd te zijn.

Bij het vertrek van de rest van de delegatie naar de Sowjet-Unie publiceerde het dagblad "De Waarheid" een interview met partijvoorzitter HOEKSTRA over de aard van het bezoek. In dit interview, dat reeds ge-

ruime tijd tevoren was voorbereid in overleg met de heer De GROOT, verklaarde de CPN-voorzitter dat het ging om een tegenbezoek, waarvoor de CPN in mei 1975 zou zijn uitgenodigd. Als formele aanleiding noemde hij de bijwoning van de voorbereidingen van de viering van de Eerste Mei in Moskou en voor een deel van de delegatie ook van de 1-Mei-viering zelf. Tegelijkertijd liet hij echter duidelijk uitkomen wat de werkelijke reden voor het bezoek was. Naar zijn zeggen noodzaakte de internationale situatie, met name het toenemende gevaar van de atoombewapening, tot gemeenschappelijk optreden en bilaterale contacten van de CPN met andere CP-en, uiteraard met behoud van de autonomie voor iedere betrokken partij.

Van de besprekingen in de Sowjet-Unie werd op drieërlei wijze verslag gedaan. Nadat in het gebouw van het CC van de CPSU een ontmoeting had plaatsgevonden met hoge CPSU-functionarissen, werd allereerst in "De Waarheid" en de "Prawda" gelijktijdig een bericht hierover gepubliceerd. Dit persbericht moest de plaats innemen van een in zulke gevallen gebruikelijk communiqué, dat de CPN om formele redenen op grond van congresbesluiten terzake achterwege wenste te laten. Vervolgens werd in een commentaar in "De Waarheid" van de hand van het delegatielid G. SCHREUDERS de betekenis toegelicht van deze ontmoeting en het desbetreffende persbericht. Tenslotte werd door de delegatie verslag gedaan aan het partijbestuur van de CPN, dat op 5 mei j.å. was bijeengeroepen om haar instemming te betuigen met de bereikte resultaten.

Blijkens de verslagen bestond de CPSU-delegatie uit o.a. Politburo-lid en partijsecretaris M.A. SO en kandidaat-Politburo-lid en partijsecretaris B.N. PO, die tevens hoofd is van de afdeling Buitenland van het CC van de CPSU. De ontmoeting heeft plaatsgevonden in wat genoemd wordt "een vriendelijke atmosfeer" en de beide delegaties constateerden "met voldoening" de overeenstemming op althans de hoofdvraagstukken van deze tijd. Na een informatie-uitwisseling over de situatie in eigen land en de uitwisseling van solidariteitsbetuigingen met elkaars politiek, formuleerden de delegaties de punten waarover gelijkloidend werd gedacht. Zij hechtten beide grote waarde aan de conferentie van Helsinki voor de zaak van de internationale ontspanning en vrede,

welke direct bedreigd heten te worden door "de imperialistische politiek van opvoering van de bewapeningswedloop" en door "de internationale reactie" en "het militarisme en revanchisme". Grote betekenis kenden beide partijen ook toe aan de pan-Europese CP-en conferentie van Berlijn en zij verklaarden vastbesloten te zijn al het mogelijke te doen om concrete uitvoering te geven aan de doelstellingen van deze conferentie, die door de Russen oorspronkelijk bedoeld was om de Europese CP-en weer onder haar leiding aaneen te sluiten. In dit verband spraken de gesprekspartners zich uit "voor de ontwikkeling van veelvuldige contacten tussen beide partijen op de grondslag van internationalistische, gelijkberechtigende en vrijwillige samenwerking in de geest van de grote ideeën van Marx, Engels en Lenin". Eén en ander impliceert dat de CPN zich inhoudelijk weer heeft bekend tot het "proletarisch internationalisme", dat haar bovenal verplicht tot ondersteuning van de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie. Intussen zal de CPN ongetwijfeld met des te meer nadruk gaan verklaren dat zij een autonome partij is en blijft. Deze autonomie is echter door de "internationalistische solidariteit" met de Sowjet-Unie van een geheel andere orde geworden dan tot dusverre en zal zich voornamelijk beperken tot het concrete partijbeleid inzake nationale aangelegenheden.

Met de terugkeer van de CPN in de internationale communistische beweging is ook de feitelijke bestaansgrond van de pro-Russische groeperingen in Nederland goeddeels weggevallen. Bij de besprekingen in Moskou schijnt de CPSU-delegatie wel degelijk begrip te hebben getoond voor de standpuntbepaling van de CPN in deze. Het valt te verwachten dat de Sowjets langzaamaan afstand zullen nemen van deze dissident-communistische groeperingen, die dan ook wel in de nabije toekomst zullen worden opgeheven of (opnieuw) zullen worden opgenomen in de CPN-gelederen.

Het is de vraag of de gang van de CPN naar de Sowjet-Unie en haar vereenzelviging met Sowjet-standpunten zoals op het terrein van de mensenrechten in het zicht van de verkiezingen in taktisch opzicht wel zo'n

verstandige daad is geweest. In elk geval heeft het bezoek onomwonden duidelijk gemaakt waar de partij staat en hoe zij zichzelf thans ziet. De CPN laat er geen misverstand over bestaan, dat zij haar politiek gewicht niet in het minst ontleent aan de omstandigheid dat zij deel uitmaakt van de internationale communistische beweging, die steeds meer in kracht toeneemt. Dat impliceert volgens de CPN dat men ook in Nederland niet aan haar voorbij kan gaan en geeft reliëf aan haar verkiezingsalternatief, dat zo kenmerkend gestalte heeft gekregen in de leuze "Van Agt er uit - de CPN er in".

*

* * *

DE CPN IN ACTIE

Naast de normale verkiezingsactiviteiten zoals het organiseren van een groot aantal openbare bijeenkomsten en het actief colporteren met "De Waarheid", die iedere vrijdag voorzien is van een speciale bijlage, heeft de partij zich vooral met een aantal specifieke problemen beziggehouden.

Allereerst was daar de demonstratie tegen uitbreiding van het Ultra-centrifugeproject in Almelo op 2 april. Aan deze manifestatie, die georganiseerd was door een door de CPN gevormd initiatief-comité werd door circa 7000 personen uit geheel Nederland deelgenomen en werd door sprekers van diverse politieke partijen en groeperingen meegewerkt. Namens het initiatief-comité benadrukte het CPN-lid mevr. G.v.d. M. dat deze demonstratie "niet een afsluiting was, maar een belangrijk hoogtepunt en een aanzet om ook bij de komende kabinetsformatie tegen uitbreiding te blijven optreden".

In de loop van april kwam er ook schot in de oprichting van "verenigingen van ongeorganiseerde werklozen, die aansluiting (moeten) zoeken bij de plaatselijke vakbeweging", zoals reeds in de oproep van de Nationale CPN-conferentie in januari j.l. aan de orde was gesteld. Nadat dit in februari al in Sneek gebeurd was, werd op 6 april door leden van het Amsterdams Werklozen Comité besloten over te gaan tot oprichting van de Werklozen Belangen Vereniging Amsterdam. Het nagenoeg geheel uit CPN-ers bestaande voorlopig bestuur kreeg opdracht ontwerp-statuten op te stellen en contact op te nemen met de Amsterdamse afdelingen van de NVV-bonden om te komen tot samenwerking op die gebieden waar dat in het belang van de werklozen mogelijk is. Ook in Groningen (15 april) en Alkmaar (18 april) werden Werklozen Belangen Verenigingen gevormd uit daar reeds bestaande werklozencomité's.

Op 23 april werden van CPN-zijde twee landelijke protestbijeenkomsten belegd. In Amsterdam vond een conferentie plaats over het bouwen en huurbeleid van de regering. Een kleine 300 belangstellenden luisterden

o.a. naar de heer F. DRAGSTRA, die de CPN-kritiek op dit punt onder woorden bracht. Verlaging van de BTW bij volkswoningbouw, het tegengaan van grondspeculatie en geringe huurverhoging bij renovatie, moeten er volgens de CPN toe bijdragen te komen tot "goede nieuwe en verbeterde woningen tegen betaalbare huur voor mensen met lagere en middeninkomens".

In Rotterdam werd door het Landelijk Anti-CRM-Bezuinigingsfront een demonstratieve manifestatie georganiseerd. Dit door de CPN gedomineerde ACB-front werpt zich op als dé vertegenwoordiger van de belangen van de Nederlandse welzijnswerkers. Spreekster was hier o.m. mevrouw T. van den KL, voorzitter van het ACB-front en tiende op de CPN-kandidatenlijst voor de komende Kamerverkiezingen. Enkele honderden aanwezigen luisterden naar een toelichting op het actieprogramma van het ACB-front, waarin gesteld wordt dat het welzijnswerk buiten de 1%-bezuinigingsoperatie moet blijven en een wettelijke basis dient te krijgen teneinde te komen tot "verbetering en uitbreiding van het welzijnswerk op basis van de behoefte van de bevolking".

De Nederlandse Vrouwen Beweging (NVB) heeft de laatste maanden enkele malen actie gevoerd tegen de prijsstijgingen van de koffie. Zo werd in de week van 16 t/m 23 april een landelijke "koffie-protestweek" gehouden. Gedurende deze week werden tienduizenden handtekeningen verzameld, die op 25 april werden aangeboden aan de Minister van Economische Zaken. De NVB eiste van de minister maatregelen die tot verlaging van de koffieprijs kunnen leiden. Ook wees de NVB erop dat Brazilië met de extra-opbrengsten van de duurdere koffie het atoom-contract met West-Duitsland financiert.

*

* *

JONGEREN KONTAKT VOOR INTERNATIONALE SOLIDARITEIT EN UITWISSELING

Tijdens de op 26 maart j.l. gehouden algemene ledenvergadering van het Jongeren Kontakt voor internationale solidariteit en Uitwisseling (JKU) werd het "Jaarprogramma 1977" gepresenteerd. Centraal in dit programma staan de 60ste verjaardag van de "Socialistische Oktoberrevolutie" en de voorbereidingen voor het XIe Wereld Jeugd Festival (WJF), dat in de zomer van 1978 in Havanna (Cuba) gehouden zal worden. Met name in het kader van dit laatste programmapunt zal het JKU een aantal activiteiten ontplooiën. In samenwerking met het Nederlands Comité voor Internationaal Jongerenwerk (NKIJ) zal het JKU de Nederlandse delegatie naar het WJF samenstellen en voorlichten. Ook internationaal zal het JKU deelnemen aan de voorbereidingen van het WJF, die onder auspiciën van de wereld Federatie van Democratische Jeugd (WFDJ) ondernomen worden. Het JKU is een lidorganisatie van de WFDJ, de internationale communistische mantelorganisatie, die het WJF organiseert. Overigens zal het JKU ook andere progressieve Nederlandse jongerenorganisaties stimuleren deel te nemen aan belangrijke WFDJ-activiteiten.

De programmapunten van het JKU dienen zodanig uitgevoerd te worden dat ze de hoofdtaak van het JKU tot uitdrukking brengen. Deze hoofdtaak wordt door het algemeen bestuur als volgt geformuleerd: "Het in de eerste plaats ideologisch inwerken op de progressieve jongerenbeweging, ter bevordering van het proletarisch internationalisme, met name van de solidariteit met de socialistische landen."

Opmerkelijk in deze formulering is het gebruik van de klassieke term "proletarisch internationalisme". In het verleden hanteerde het JKU minder pregnante uitdrukkingen als "internationalisme" en "internationale solidariteit met de socialistische landen", waarmee overigens het zelfde bedoeld werd. Vooral veel Westeuropese CP-en hebben de laatste jaren juist het gebruik van het orthodoxe "proletarisch internationalisme" ingevuld voor neutralere aanduidingen als "internationalisme" en "internationale solidariteit", teneinde zodoende een zekere distantie ten opzichte

van het Sowjetcommunisme kenbaar te maken. Het is heel wel denkbaar dat het JKU in het zicht van een mogelijke toenadering tussen CPN en CPSU zich van krachtiger terminologie heeft bediend om zijn bestaansreden tegenover de Oosteuropese communisten te rechtvaardigen.

De discussie binnen het JKU omtrent een vorm van samenwerking met het ANJV is nog steeds in volle gang. Daarin wordt geconstateerd dat "de positieve ontwikkeling" in het buitenlandse beleid van de CPN en het ANJV ten dele het gevolg is van JKU-activiteiten. Anderzijds ziet het JKU in deze ontwikkeling voornamelijk niet meer dan een propagandistische wending. Over opheffing van het JKU worden derhalve (nog) geen serieuze plannen gemaakt. Integendeel, in het "Jaarprogramma 1977" wordt een ieder, die de zaak van het proletarisch internationalisme is toegedaan, opgeroepen de activiteiten van het JKU te ondersteunen.

"KLEIN GEWELD" IN NEDERLAND

POGING TOT PLAATSING EN "VERKLARING"

Sinds het laatste kwartaal van 1976 werden op diverse plaatsen in Nederland aanslagen gepleegd met Molotov-cocktails, (al dan niet opzettelijk weigerende) brandbommen en "pesterijen" als telefonades en ongevraagde leveranties. De objecten van deze aanslagen kunnen worden beschouwd als representanten van

- de farmaceutische industrie in nauwe samenhang met de psychiatrie;
- het "staatsapparaat" (leden van het Openbaar Ministerie, hoge ambtenaren);
- het bedrijfsleven ("captains of industry").

De acties tegen de farmaceutische industrie (met name tegen de import van het "platspuitmiddel" Largactil) en tegen bepaalde ambtenaren kunnen op rekening worden geschreven van de actiegroepen "Helder van Geest / Schoon van Lichaam", resp. "Verbond tegen Ambtelijke Willekeur" (VAW). Deze actiegroepen bewaren omtrent hun leden een volstrekt stilzwijgen. Gebleken is dat beide actiegroepen elkaar overlappen en n.a.w. vanuit één centrale gedachtengang opereren. In een concreet geval van VAW-actie is komen vast te staan dat de bekende voormalige Rode Jeugd- en Rode Hulp-leider Joost van ST althans daarin een leidende rol speelde.

Joost van ST heeft zich, in concurrentie met o.a. Lucien van HO, steeds opgeworpen als theoreticus van de Rode Jeugd, later Rode Hulp. Hij deed dat zeer expliciet in een discussiestuk dat hij aan de leden van de Rode Hulp voorlegde in november 1975. Van ST ' stuk verscheen in een periode waarin de Rode Hulp zich bevond in een fase van her-oriëntering en Van HO in toenemende mate de ideologische "lijn" van de Rode Hulp was gaan aangeven.

In het kader van deze heroriëntering binnen Rode Hulp vond in december 1975 in Amersfoort een vergadering plaats. De belangrijkste

stelling in het discussiestuk dat op deze vergadering ter tafel kwam was: "De doelstelling is HIER en NU gewapende strijd te laten ontstaan."

Om tijdens het opbouwen van de geweldsorganisatie de bevolking niet tegen de guerrilla in te nemen door afschrikwekkende daden, zal men in het begin alleen gebruik maken van z.g. "klein geweld". Dit houdt in dat men, aldus het discussiestuk, analoog aan de Italiaanse Rode Brigades, "de macht in de vorm van personen" wil aanpakken.

E.e.a. is inmiddels van de grond gekomen, getuige de daden van de actiegroepen Verbond tegen Ambtelijke Willekeur (VAW) en Helder van Geest / Schoon van Lichaam (HvG/SvL).

Degenen die het doelwit van deze acties vormen, zijn de mensen die de macht hebben, t.w. de directies van multinationale ondernemingen, hoge ambtenaren e.d. Een psychologische oorlog wordt tegen deze categorieën gevoerd.

Een scala van deze acties heeft zich de laatste tijd voorgedaan, o.a. in de vorm van "bom"-plaatsingen. Het vermoeden bestaat dat deze bommen opzettelijk zodanig waren geconstrueerd dat zij niét of met beperkte gevolgen tot ontbranding zouden komen. De bedoeling (en het effect) van e.e.a. is dat men laat weten, in staat te zijn bommen (in de toekomst ook zwaardere) te vervaardigen en te plaatsen, waar en bij wie men wil.

Via dit "kleine geweld" wil men in de toekomst komen (en met zoveel woorden wordt dit ook geschreven in het betreffende discussiestuk) tot het directe afschieten van de mensen die het doelwit zijn. Het discussiestuk is verder doorspekt met stellingen betreffende de guerrilla van o.a. LENIN, MAO en LIN PIAO.

De opsteller van het stuk (Van ST:) is van mening, dat er verschillende groeperingen zullen ontstaan, die allen een wat verschillend antwoord hebben op de vraag hoe de gewapende strijd gevoerd moet worden. Deze groeperingen zullen weinig contact met elkaar hebben, maar vormen toch één organisatie, omdat ze verbonden zijn door de gewapende strijd, die ze hier en nu voeren.

Als "verschillende groeperingen" kunnen momenteel het Verbond tegen Ambtelijke Willekeur, de actiegroep Helder van Geest / Schoon van Lichaam en een groep rond Rob GR in Rotterdam onderschei-

den worden, alsmede mogelijk ook "de illegalen" (waartoe o.m. deelnemers aan het PFLP-trainingskamp in Aden, zomer '76, behoren). Hierbij moet echter aangetekend worden dat deze laatste groep, de "groep Van HO", zich tijdens de genoemde Rode Hulp-vergadering in december 1975 uitdrukkelijk van het "klein geweld"-concept van Van ST heeft gedistancieerd.

Deze illegale guerrillagroeperingen moeten, aldus het discussiestuk, terug kunnen vallen op legale instellingen, teneinde via legale bulletins "kameraadschappelijke kritiek" op elkaar te kunnen uitoefenen.

Als legale instellingen zijn vandaag te beschouwen het Rood Verzetsfront met haar gelijknamige blad en het Ierland Komitee met het Ierland Bulletin, terwijl voor incidentele publicaties ook bladen als "de Vrije Socialist" van de anarchistische Federatie van Vrije Socialisten in aanmerking komen.

Als voorlopige conclusie kan gelden dat de reeks "aanslagen" met brandbommen, molotov-cocktails, stenen e.d. geheel in te passen is in het "klein geweld"-concept dat door Joost van ST - geïnspireerd door de Italiaanse Rode Brigaden - aan de Nederlandse verhoudingen is aangepast.

*
* *

DE NEDERLANDSE VOLKSUNIE

DE VERKIEZINGEN

Op 25 mei as. zal de NVU voor de eerste maal sinds haar oprichting in 1971 deelnemen aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer. De NVU krijgt lijstnummer 16 en zal in alle 18 kiesdistricten uitkomen. Als gevolg hiervan zal radio- en televisiezendtijd ter beschikking worden gesteld van de NVU.

Ondermeer via deze media en door middel van pamfletten en affiches zal de NVU haar verkiezingspropaganda voeren. Bovenaan de lijst van NVU-eisen staat het "terugsturen van ondermeer gastarbeiders, Surinamers, Antillianen en zigeuners naar hun land van herkomst", e.e.a. in het kader van het "Volksnationalisme". Verder streeft de NVU naar "vernietiging van communisme, anarchisme, liberalisme en materialisme" en streeft zij naar omvorming van het parlement in corporatieve richting. De "straat-activiteiten" zullen geleid worden door de activist G.A.N.M. BE

, die begin van dit jaar werd uitgeroepen tot "actieleider van de NVU".

In eerste instantie zijn pamfletten verspreid waarvan de inhoud beledigend was voor bepaalde bevolkingsgroepen. Eind maart 1977 werd als gevolg hiervan 7 leden van de NVU, waaronder de bestuursleden J.G. GLIMMERVEEN, J.P.C.J. HA en Mr F. ZO in Rotterdam veroordeeld tot 14 dagen gevangenisstraf. Zij hadden in augustus 1976 in Schiedam pamfletten verspreid met een inhoud die beledigend was voor Surinaamse en Turkse bevolkingsgroepen.

Het ligt in de bedoeling in tweede instantie gebruik te maken van pamfletten die juridisch wèl door de beugel kunnen en die gericht zijn op bepaalde categorieën van de bevolking, bijv. PTT-ambtenaren (spreading Rijksdiensten!).

CONGRES

Op 27 maart j.l. hield de NVU te Zeist haar jaarlijkse congres, waar ongeveer 35 personen aanwezig waren. Er heerste een optimistische stemming ten aanzien van de komende verkiezingen. In zijn jaarrede verklaarde voorzitter J.G. GLIMMERVEEN dat hij zeker 3 Kamerzetels verwacht. Voorts stelde hij, dat de NVU erin geslaagd is om met weinig middelen bekendheid te krijgen en in de publiciteit te blijven.

Het congres nam een voorstel aan tot wijziging van de statuten van de NVU. Door deze wijziging zal de NVU veranderen van een vereniging in een "beweging". Volgens de nieuwe artikelen in het Burgerlijk Wetboek heeft iedere vereniging rechtspersoonlijkheid en is derhalve juridisch aanspreekbaar. Door zich "beweging" te noemen hoopt de NVU eventueel ingrijpen van justitiële zijde te bemoeilijken.

DE ORGANISATIE VAN DE NVU

De NVU heeft eind 1976 afdelingen opgericht, te weten in Amsterdam, 's-Gravenhage en Utrecht. Tegelijkertijd is de functie van "contactman" in het leven geroepen, teneinde het contact tussen de Raad van Bestuur en de Afdelingsbesturen en/of kaderleden te waarborgen. Als contactman treden op Mr F. ZO voor Amsterdam, J.G. GLIMMERVEEN voor 's-Gravenhage en J.P.C.J. HA voor Utrecht.

In de tweede helft van 1976 is het Nederlands Volksnationalistisch Jeugdverbond (NVJ) opgericht, als jeugdorganisatie van de NVU. Tot "Verbandsleider van het NVJ" en "Jeugdleider van de NVU" werd benoemd de 18-jarige student M.J.N. SC. Deze riep in oktober 1976 de leden van de door hem opgerichte Nationale Partij Nederland (NPN) op om lid te worden van de NVU. In het NVJ is sinds enige tijd ook actief de student F.H. BR, die vooral probeert contacten te leggen met gelijkgerichte personen en organisaties in het buitenland (België, Duitsland).

RECENTE ONTWIKKELINGEN IN JOEGOSLAVIË

In het Maandoverzicht no. 1 van 1976 was het hoofdstuk internationale politiek gewijd aan de ontwikkelingen in Joegoslavië. Daarin kwam naar voren dat de Joegoslavische leiders grote nadruk legden op de onafhankelijke en niet-gebonden politieke koers van de Communistische Liga (de CP van het land). Deze koers kreeg ook in 1976, een jaar waarin belangrijke politieke gebeurtenissen plaatsvonden, zeer veel accent. In dit hoofdstuk zal een kort overzicht gegeven worden van enkele van deze gebeurtenissen.

Zo werden in het voorjaar van 1976 "kominformisten-processen" gevoerd, waarbij, veelal indirect, kritiek werd geleverd op Moskou.

Halverwege dat jaar kwamen de Europese CP-en te Oost-Berlijn bijeen voor een topconferentie. De Liga nam daaraan deel nadat eerst een fors eisenpakket ingewilligd was.

De goede relatie met het buurland Roemenië kwam tot uitdrukking in de steun, die de Joegoslaven verleenden bij het Roemeense pogen deel te nemen aan de "Colombo-conferentie" van niet-gebonden landen en eveneens in het (sedert december 1975) uitgestelde bezoek van president CEAUCESCU aan president TITO (september 1976).

Een andere belangrijke gebeurtenis was het bezoek dat CPSU-secretaris-generaal BREZJNEW aan Joegoslavië bracht (november 1976). Een bezoek dat resulteerde in een communiqué waarin de relaties tussen Moskou en Belgrado weer erkend werden te liggen zoals in 1955 en '56 was overeengekomen.

Ook de Joegoslavische steun aan het "Eurocommunisme" accentueerde nog eens hoe sterk de Liga hecht aan haar onafhankelijkheid en haar eigen weg.

Tenslotte was er de economische situatie die de Joegoslavische regering zorgen bleef baren, hoewel er in vergelijking met voorgaande jaren een lichte verbetering viel waar te nemen.

KOMINFORMISTEN-PROCESSEN

De Joegoslavische federatie kampt al van oudsher met binnenlandse problemen die een sterk verdelend element vormen, zoals het nationalisme van de deelrepublieken en autonome gebieden. Via een versteviging van de greep van de Liga op het bestuursapparaat en via een nauwere binding tussen Liga en leger begin zeventiger jaren trachtte men de eenheid binnen de federatie af te dwingen. Dat ging gepaard met een steeds zwaarder wordende onderdrukking van alle oppositionele groeperingen. De in 1974 gevoerde acties tegen separatisten in Kroatië en tegen Chetnik- en Ustashi-groeperingen (organisaties van respectievelijk rechtse Serven en Kroaten, die voornamelijk in het buitenland opereren onder Joegoslavische emigranten en gastarbeiders), kregen een vervolg. Er werden campagnes gestart tegen de Kominformisten - voornamelijk bestaand uit een groep in 1948 *) weggezuiverde of weggevluchte stalinisten - welke campagnes resulteerden in honderden arrestaties.

In november 1975 spraken de Joegoslavische leiders vrij openlijk over het bestaan van door Moskou gesteunde groeperingen. Belgrado ging er zelfs toe over de Sowjet-Unie te vragen zich niet te mengen in de binnenlandse aangelegenheden van het land (door steun te verlenen aan deze groeperingen). Stane DO, eerste secretaris van het Executief Comité van het CC en tweede man in de Liga, zou dit dringende verzoek tijdens een onderhoud met CPSU-Politburolid en CC-secretaris KI te Moskou hebben overgebracht.

Moskou reageerde. In december 1975 distancieerden de Sowjets zich openlijk via een artikel in de Prawda van die Joegoslaven, die in hun land waren gearresteerd. "Sectarische samenzweerdere" werden zij genoemd, die "natuurlijk" banden onderhiielden met het Westen en er op uit waren de goede relaties tussen de zusterpartijen te vergiftigen. Tegelijkertijd lieten de Sowjets een aantal in het zuiden van de Sowjet-Unie

*) In 1948 werd Joegoslavië uit het Kominform, dat bedoeld was als een soort opvolger van de in de Tweede Wereldoorlog opgeheven Komintern, gezet.

wonende Kominformisten geruisloos naar het buitenland vertrekken. Naar verluidt kwamen enkelen terecht in Parijs en enkelen zelfs in Nepal. Het leek erop dat de gemoederen wat waren gesust, doch in Joegoslavië werden de arrestaties voortgezet. In het voorjaar van 1976 volgde een aantal processen, waarin fikse straffen werden uitgedeeld.

De meeste aandacht trok medio juni 1976 het proces tegen de in Roemenië "ontvoerde" ex-kolonel DA. , die beschouwd werd als een van de centrale figuren binnen de groep der Kominformisten.

In dit proces werd hij ter dood veroordeeld doch het vonnis werd onmiddellijk gewijzigd in 20 jaar gevangenisstraf. DA. was in de jaren vijftig uit gevangenschap ontvlucht en ontkwam via Bulgarije naar de Sowjet-Unie, waar hij vele jaren doorbracht. Uiteindelijk vestigde hij zich in België en nam de Belgische nationaliteit aan. In Belgrado heeft men van meet af aan een manipulerende Sowjetrussische hand gezien achter DA. 's handel en wandel buiten Joegoslavië.

Hoewel er voor de Joegoslaven alle aanleiding bestond tot heftige kritiek op de Sowjet-Unie vanwege veronderstelde steun aan de Kominformisten, bleef deze uit. De processen werden achter gesloten deuren gevoerd en in de pers waakte men er voor de Sowjet-Unie niet met name te noemen. Beide partijen waren kennelijk niet uit op een openlijke breuk in de betrekkingen.

JOEGOSLAVIË EN DE PANEUROPESE CP-EN CONFERENTIE

Ten aanzien van dit onderwerp sprong de Joegoslavische Liga niet zo zuinig om met kritiek op de standpunten van de CPSU. Zoals reeds vermeld had de Liga samen met enkele Westeuropese autonome CP-en en gesteund door de CP-Roemenië een aantal "harde eisen" geformuleerd waaraan moest worden voldaan, wilde zij aan de conferentie deelnemen.

Kort samengevat luiden deze eisen:

1. De Europese CP-en conferentie mocht geen opstapje vormen naar een wereldconferentie.

2. Er mocht geen kritiek geleverd worden op zusterpartijen.
3. De slotakte zou voor alle partijen aanvaardbaar moeten zijn.
4. Publicatie van alle discussie-bijdragen.

De eisen kwamen in feite neer op verzet tegen het streven van de CPSU naar hegemonie en - wat concreter gesteld voor Joegoslavië - op een erkenning van de eigen autonome weg naar de "socialistische maatschappij". Eerst na het bezoek van CPSU-CC-secretaris Konstantin KA in mei 1976, die na in Roemenië besprekingen te hebben gevoerd naar Belgrado reisde, kwam er wat duidelijker zicht op de deelname van de Liga aan deze conferentie. Opmerkelijk was dat Liga-CC-secretaris KU direct na het vertrek van KA zich naar Boekarest begaf voor een gesprek met CEAUCESCU, terwijl Stane DO naar Rome toog voor informele besprekingen met de PCI-top. Want zowel met de PCI als met de Roemeense CP, werd voortdurend overleg gepleegd over wat nu wel en niet in een slotakte geaccepteerd kon worden.

Op 29 en 30 juni 1976 was het dan zover en kon de al vele malen uitgestelde conferentie te Oost-Berlijn doorgang vinden. Voor het eerst sedert 1957 namen de Joegoslaven weer aan een dergelijk toptreffen deel en dit feit werd door sommige waarnemers gezien als een overwinning voor de Sowjets, omdat met deze deelname Joegoslavië in feite weer opgenomen zou zijn in de schoot van de communistische gemeenschap.

Niettemin bleek de slotakte - op papier althans - een overwinning voor de autonomen. Had BREZJNEV nog tijdens de conferentie het belang van het "proletarisch internationalisme" als bindmiddel voor de onderlinge relaties benadrukt, in de slotakte was deze omstreden term niet terug te vinden. De term "internationalistische solidariteit" kwam er voor in de plaats. Ook andere gevoelige termen waren vervangen door nieuwe, nog niet gedefinieerde, dus voor alle partijen aanvaardbare termen. Zo stond voor marxisme-leninisme nu: de "grote ideeën van MARX, ENGELS en LENIN". Het accent van de slotakte lag voorts op de onderlinge gelijkheid en onafhankelijkheid en het recht op de eigen weg werd er in erkend. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het juist de Joegoslaven waren, die na de conferentie zo fel reageerden op de al spoedig, door de

CPSU geïnstigeerde herinterpretatie van de slotakte. Bij monde van het dagblad "Borba" werd betreurd dat het "voortzetten van de ideologische uiteenzettingen door de Europese communistische partijen na de conferentie helaas was uitgelopen op een vervalsing van de Berlijnse overeenkomst". Volgens het blad was de "opvatting van één socialistisch model even fout en schadelijk als het tornen aan de gelijkberechtigtheid en zelfstandigheid van iedere partij door de internationalistische solidariteit een bredere betekenis te geven". Borba doelde met dit commentaar op een artikel van CC-secretaris en plv. Politburolid Boris PO, dat in het Sowjetrussische theoretische tijdschrift Kommunist verscheen en waarin "internationalistische solidariteit" als synoniem gebruikt werd voor "proletarisch internationalisme".

DE BETREKKINGEN MET ROEMENIË

De Liga kreeg in haar onafhankelijke opstelling steun van de Roemeense CP.

De al eerder genoemde betrekkingen tussen de Joegoslavische Liga en de Roemeense CP bleken zich, van een kleine inzinking eind 1975, zeer snel hersteld te hebben. Deze inzinking kwam tot uiting in het plotseling afgezegde bezoek van CEAUCESCU aan TITO, dat eind 1975 had moeten plaatsvinden. Volgens zegslieden lag de reden voor het afzeggen in onenigheid terzake van het ontvangstceremonieel. De werkelijke reden is niet bekend, maar de ontvoering van DAJ kan hierin hebben meegespeeld. In ieder geval kon worden vastgesteld dat er afgelopen jaar een levendig contact bestond over en weer. Er waren dan ook voor beide partijen belangrijke onderwerpen, waarover geen noemenswaardig verschil van mening bestond en die een gezamenlijke aanpak vergden, zoals de al genoemde pan-Europese conferentie, de conferentie van niet-gebonden landen te Colombo *) in augustus 1976 en daarna de herinterpretatie

*) Roemenië wilde deze conferentie als waarnemer bijwonen ter verduidelijking van de gewenste onafhankelijkheid t.o.v. Moskou.

van de "Berlijnse slotakte". Deze herinterpretatie leidde ertoe dat de term proletarisch internationalisme, ondanks het niet voorkomen in de slotakte, opnieuw gebruikt werd en wel o.m. in het gezamenlijke slotcommuniqué dat uitgegeven werd aan het eind van het bezoek van de Roemeense partijleider aan BREZJNEW op de Krim (augustus '76).

Nu is het gebruik van deze term voor de Roemenen nooit een punt geweest. Zij geven alleen een andere, van Moskou afwijkende, uitleg aan het begrip. Het opvallende was echter dat alleen in het Sowjetrussische-Roemeense communiqué deze term gebruikt werd en niet in de communiqués van BREZJNEW en de partijleiders van de overige Oostbloklanden.

Naar sommige waarnemers menen heeft Belgrado zich naar aanleiding van dit subtiele Sowjetrussische spel zorgen gemaakt over een eventueel gedwongen koerswijziging van Boekarest.

Medio september kwam de opheldering over de Roemeense opvattingen, door CEAUCESCU persoonlijk gebracht. De ontvangst voor het Roemeense staatshoofd was zeer hartelijk en van ceremoniële problemen was nu geen sprake. In een lang gezamenlijk communiqué, uitgegeven aan het eind van CEAUCESCU's bezoek aan TITO, verklaarden beiden dat de "regeringen en staten zich te onthouden hebben van iedere interventie in de binnenlandse of buitenlandse aangelegenheden van andere landen". Het communiqué kon niets anders betekenen dan opnieuw een afwijzing van de BREZJNEW-doctrine.

Met betrekking tot de Joegoslavisch-Roemeense verhouding was er nog een kwestie die de Joegoslaven zorgen gebaard zal hebben of nog zal baren. Het betreft hier de eind november '76 te Boekarest gehouden Warschaupact-conferentie, die resulteerde in de vorming van een permanent comité van ministers van Buitenlandse Zaken en een algemeen coördinerend secretariaat. De Roemenen hebben zich er voor ingespannen dat deze organen slechts een adviserende taak zouden krijgen en dat de besluiten met volledige consensus genomen zouden worden. De consequenties van dit alles kunnen nu nog niet beoordeeld worden. Maar het is begrijpelijk dat Belgrado de ontwikkelingen met argusogen zal volgen.

BREZJNEW'S BEZOEK AAN TITO

Zoals reeds vermeld had de (versluiserde) kritiek op de Sowjet-Unie die doorklonk in de processen tegen de Kominformisten niet geleid tot een verdere verkoeling in de verhoudingen tot Moskou. Noch de afloop van de pan-Europese CP-en conferentie, waar de CPSU toch op papier niet om de eisen van de autonomen heen kon, noch de daarop volgende kritiek, brachten deze relatie in gevaar.

Men zou haast zeggen integendeel. Min of meer regelmatig vertoefden hoge Sowjetrussische militaire delegaties en partijkaders in Joegoslavië en de Sowjetrussische Middellandse Zee vloot maakte maximaal gebruik van de geboden, beperkte, havenfaciliteiten.

Dit alles vormde de achtergrond van een belangrijk gebeuren en wel het al vele malen uitgestelde bezoek *) van CPSU-secretaris-generaal BREZJNEW. In de naar buiten toe wat verbeterde verhoudingen met Boekarest en Belgrado - na de topconferentie in Berlijn - moet BREZJNEW mogelijkheden hebben gezien tot het strakker aanhalen van de banden.

De komst van BREZJNEW naar Joegoslavië en Roemenië, respectievelijk op 15 en 22 november '76, alsmede de op 26 november gehouden Warschau-pact-topconferentie te Boekarest en een op 15 december gehouden ideologische conferentie te Sofia (aan welke beide laatstgenoemde conferenties Joegoslavië uiteraard niet deelnam) vormden het decor voor de poging de presentie van Moskou op de Balkan te verstevigen en te accentueren. Geheel onverwacht kreeg BREZJNEW's reis naar Belgrado er een dimensie bij.

Zijn komst volgde nl. vrijwel direct op de uitlatingen over Joegoslavië van de, inmiddels tot president van de Verenigde Staten gekozen, democraat Jimmy CARTER, die zei dat: "De Verenigde Staten niet militair betrokken mogen raken in de binnenlandse aangelegenheden van een

*) De basis van dit bezoek werd zeer waarschijnlijk gelegd tijdens een ontmoeting tussen TITO en BREZJNEW eind juni 1976 te Oost-Berlijn.

ander land zolang de eigen veiligheid niet direct in gevaar is". CARTER voegde daaraan toe: "Ik geloof niet dat onze veiligheid direct bedreigd zou zijn als de Sowjet-Unie Joegoslavië binnen zou trekken."

De reactie vanuit Belgrado was gematigd. Tanyug noemde in navolging van KISSINGER en FORD, de verklaring van CARTER ongelukkig. KISSINGER - zo vervolgde Tanyug - herinnerde eraan dat sinds TRUMAN alle Amerikaanse presidenten het belang dat de Verenigde Staten bij een onafhankelijk en ongebonden Joegoslavië hebben, benadrukt hadden. Ook BREZJNEW ageerde. Na zijn ontvangst op het vliegveld bij Belgrado en later op het Witte Slot, waar hij door TITO zelf werd ontvangen, verklaarde de Sowjet-partijleider dat de Sowjet-Unie geen enkele intentie had om zich met de binnenlandse aangelegenheden van Joegoslavië te bemoeien. Hij sprak van "absurde verzinsels" en van sprookjesvertellers in het Westen, die Joegoslavië voorstellen als een soort arm hulpeloos Roodkapje, dat elk ogenblik kan worden verscheurd en opgeslokt door de agressieve boze wolf, de Sowjet-Unie. Tegenover Joegoslavië gaat de Sowjet-Unie uit van de principes van volledige gelijkberechtigheid, wederzijdse waardering en vertrouwen en absolute niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden. In zijn antwoord stelde TITO nog eens nadrukkelijk dat slechts het vasthouden aan de verklaring van Belgrado uit 1955 (waarin CHROESJTSJOW het recht van Joegoslavië op een eigen weg naar het socialisme erkende) een garantie kon bieden voor wederzijds begrip en vertrouwen.

In het slotcommuniqué - waarvan naar verluidt de eerste, door de Sowjets opgestelde versie, volledig van de hand werd gewezen door de gastheren - werd de verklaring van Belgrado nog eens expliciet vermeld: "De Joegoslavisch-Sowjetrussische betrekkingen werden gebouwd op en onderhouden volgens de principes, neergelegd in de verklaring van Belgrado uit 1955 en de verklaring van Moskou uit 1956. Zij werden bevestigd en uitgewerkt in de verklaring van 1971 en vervolgens in gezamenlijke Joegoslavisch-Sowjetrussische documenten."

Voorts werd vastgelegd: "De twee partijen beschouwen een strikt respect voor de principes van soevereiniteit, onafhankelijkheid, gelijkheid en niet-interventie in binnenlandse aangelegenheden, als voorwaarde voor een verdere samenwerking en vriendschappelijke relaties tussen de

Bond van Joegoslavische Communisten en de CPSU en tussen Joegoslavië en de Sowjet-Unie".

Uitdrukkelijk werd de vrijheid in het kiezen van een eigen weg met betrekking tot de socialistische ontwikkeling erkend.

Voor de Joegoslaven moet dit slotcommuniqué een overwinning zijn geweest. De vraag is nu of Belgrado er in slaagt deze winst vast te houden. En dat de Joegoslaven zelf hun twijfels hierover hebben blijkt wel uit de commentaren die TITO c.s. na afloop van BREZJNEW's bezoek hebben geleverd. Bij voortduring werd benadrukt dat Joegoslavië een niet-gebonden land is, noch pro- of anti-Amerikaans noch pro- of anti-Sowjet-russisch.

En om nog eens de nadruk te leggen op het feit dat het Belgrado ernst is met haar onafhankelijke positie werd er voor gewaarschuwd dat iedere mogelijke agressor zich in een wespennest zou steken.

De bekende Joegoslavische commentator SU zei over Joegoslavië's niet-gebondenheid dat deze onveranderd is met betrekking tot alle militair-politieke bondgenootschappen. Deze non-alinement is geen tijdelijke maar een voortdurende oriëntatie, gericht op het "selfmanaging socialism" en het draagt bij tot de nationale veiligheid.

REACTIES OP HET EUROCOMMUNISME

In de debatten die al vrij snel na afloop van de pan-Europese CP-en conferentie ontstonden over de eigen opvattingen van voornamelijk de drie grote Westeuropese CP-en (PC-Italië, PC-Frankrijk en PC-Spanje) kwamen de Joegoslaven op voor deze Euro-CP-en. Het leek er zelfs op dat de Liga zich in plaats van de Euro-CP-en als de bekritiseerde voelde en de strijd moest opnemen. Verwonderlijk is dit niet, daar de Liga al lang het Sowjetmodel had afgewezen en ook de Sowjetopvattingen over de dictatuur van het proletariaat en het proletarisch internationalisme. De Joegoslaven moeten in het meedoen aan de debatten een goede gelegenheid

hebben gezien opnieuw de eigen weg te verdedigen, zelfs al waren zij het op een aantal punten niet met de Euro-CP-en eens.

Een van de meest markante uitspraken kwam van Edward KA, de belangrijkste ideoloog binnen de Liga. Hij noemde het Eurocommunisme een revolutionaire verschijning in de geschiedenis van de communistische beweging. "De scheppende marxistische geest heeft de weg gevonden, die zowel de barrières van het dogmatisme als van het anti-communisme overwint."

DE ECONOMISCHE SITUATIE

De laatste jaren heeft ook de Joegoslavische economie te lijden gehad van de economische wereldrecessie. Het tekort op de handelsbalans bedroeg in 1975 181 miljoen dollar (in 1974 \$ 729 miljoen). De inflatie kon enigszins worden afgeremd.

De kosten van levensonderhoud stegen de eerste 6 maanden van 1976 met ruim 15%.

Het nieuwe vijfjarenplan van 1976-1980, reeds goedgekeurd door de Federale Vergadering, voorziet een groei van het Bruto Nationaal Produkt (BNP) van 7% per jaar (minimaal 5%), tegen 7,5% gepland en 6,3% gehaald over 1971-1975. De industriële produktie moet jaarlijks met ca 8% (minimaal 6%) toenemen, de agrarische produktie met 4%. Door dit plan en door de bilaterale handelsovereenkomsten met de Comecon-landen zullen de handelsrelaties met deze groep in 1976-1980 \$ 28.835 miljoen omvatten tegen \$ 12.664 miljoen in 1971-1975, hetgeen een ruime verdubbeling betekent.

De ontwikkeling van de handel met het Westen is minder voorspelbaar. Wel tekende Minister Van der STOEL onlangs te Belgrado voor de EEG een intentieverklaring, waarin de wens tot uitbreiding van de economische samenwerking werd uitgesproken. Joegoslavië streeft daarbij naar industriële samenwerking op middellange en lange termijn. Joegoslavië zal bij de oplossing van haar economische problemen de hulp nodig hebben van zowel het Westen als de Sowjet-Unie, al ware het alleen al om het gewenste politieke evenwicht te kunnen bewaren.

CONCLUSIE

De betrekkingen tussen Belgrado en Moskou blijken het laatste jaar geïntensiveerd te zijn. De deelname van de Liga aan de pan-Europese CP-en conferentie en het bezoek van BREZJNEV aan TITO, illustreren dit. Dit wil echter niet zeggen dat het Kremlin er nu in geslaagd is de Joegoslavische communisten op het spoor te zetten dat terugleidt naar het Sowjetrussische kamp.

Ondanks alle toegeeflijkheid van BREZJNEV, tot uitdrukking gebracht in het slotcommuniqué, uitgegeven aan het eind van diens bezoek aan TITO, zullen de Joegoslaven zich bewust blijven van de nog altijd boven hun hoofden hangende Sowjetrussische dreiging.

Is het niet militair, dan is het wel via ondermijning, propaganda en subversieve activiteiten, waarbij met name gedacht kan worden aan steun voor pro-Moskou groeperingen en aan gebruikmaking van het nog altijd sluimerende nationaliteitenconflict.

Een plotselinge koerswisseling in welke richting dan ook lijkt onwaarschijnlijk, ook wanneer er na TITO een aflossing van de wacht zal hebben plaatsgevonden. Regering, partij en strijdkrachten hebben tot nu toe geen gelegenheid voorbij laten gaan om te benadrukken dat het hun ernst is met de autonome, niet-gebonden weg.

*

* *